

Юхименко Н.О.

старший науковий співробітник

Музею пам'яті Поліського району,

Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»

НАРОДНИЙ ОДЯГ МЕШКАНЦІВ ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У ФОНДОВІЙ ЗБІРЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ»

Народний одяг – яскраве та самобутнє культурне явище. Протягом століть він розвивався і вдосконалювався під впливом природних факторів, надбань попередніх поколінь, способу життя населення, взаємовідносин з іншими народами. В різних місцевостях він мав свої особливості крою, декору, кольорової гами, технік оздоблення та став важливим джерелом для вивчення культурно-історичної спадщини, матеріальної і духовної традицій різних регіонів.

26 квітня 1986 року на Чорнобильській атомній електростанції сталася аварія внаслідок якої значного радіаційного забруднення зазнав Чорнобильський район Київської області. У 1988 році район було ліквідовано, а ті населені пункти, що не були відселені передали у підпорядкування Іванківського району Київської області.

Більша частина території колишнього Чорнобильського району ввійшла до зони відчуження – території найбільш забрудненої радіонуклідами.

Аварія призвела до значних втрат, людських та матеріальних, завдала непоправної шкоди поліській культурі. Внаслідок евакуації та переселення мешканців уражених територій було зруйновано традиційний культурний комплекс регіону, що призвело до зникнення набутих знань, господарського досвіду, народного мистецтва, звичаїв та обрядів.

Тому важливим є вивчення та введення до наукового обігу культурних надбань мешканців населених пунктів, що ввійшли до зони відчуження та відселення.

У фондovій збірці Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (далі – НІЕЗ «Переяслав») зберігаються зразки жіночого та чоловічого одягу мешканців Чорнобильського району.

Музейні предмети надійшли до збірки в 1966 році із сіл Іловниця, Нагірці, Оташів, Рудьки, Річиця, Товстий Ліс Чорнобильського району Київської області. Датуються вони кінцем XIX – першою половиною XX століття.

Більшість предметів забезпечені необхідною інформацією, є опис речі, вказано місце, час виготовлення, побутування, розміри, зазначено прізвища та імена людей, які виготовляли і користувалися ними.

Натільний одяг представлений двома зразками. Сорочки жіночі виготовлені з лляного домотканого полотна. За особливостями крою одна із сорочок (Т-276) є додільною – виготовлена з одного шматка полотна, від коміру до подолу, а інший зразок (Т-277) – з відрізним станом (до підтички) складається з двох зшитих частин, верхня частина до пояса – вибілене полотно, нижня – грубе, не білене. Зразок (Т-276) має плечові вставки – уставки (полики), які виготовлені у вигляді прямокутних шматків полотна, що пришивались між передньою і задньою пілками та розширювали плечову частину сорочки. Рукава широкі та довгі, низ їх призоборювався і закінчувався манжетом.

Вишиті орнаменти розміщені на рукавах, манжетах, комірі, подолі. Техніка вишивки – хрестик, штапівка.

Сорочки прикрашені різними орнаментальними мотивами: «маківки», «яблука», «кривулька», «ягідки», «квадратики», «ромби», «вишеньки», «квіточки». Поділ оздоблений мережкою «прутик» і «подвійний прутик».

Сорочка (Т-276) виготовлена в кінці XIX ст., належала Романенко Євдокії Захарівні 1890 р. н. із с. Іловниця. Інший зразок (Т-277) вишивала Макаренко Уляна Федорівна 1896 р.н. із с. Нагірці [1].

Поверх сорочки жінки одягали корсетку. Корсетка (Т-307) виготовлена з чорного плісу, спереду облягає стан, а ззаду має вісім складок (вусів), які надають пишності. Верхня пілка прикрашена строчкою. Застібється з лівого боку на три гапlickи. Має підкладку із сірого домотканого полотна. Корсетку шила в 1908 році Голубенко Палажка Тарасівна із с. Оташів [1].

Поясного вбрання у фондовій збірці є три зразки, один жіночий – спідниця-саян (Т-314) і два чоловічих – штани (Т-313, Т-315). Досить оригінальною є спідниця-саян кінця XIX ст., пошита для Зінченко Одарки із с. Товстий Ліс. Виготовлена із чотирьох пілок домотканой вовняної тканини червоного кольору, має глибокі складки (13 см). Нижній край спідниці прикрашений широкою смугою рослинного

орнаменту, яка вишита різнокольоровим гарусом. Штани (Т-313) пошив Зінченко Микола із с. Річиця Чорнобильського району в 1942 році. Матеріалом для їх виготовлення слугувало домоткане сукно, яке ткала Зінченко Улита. Інший зразок (Т-315) виготовлений з конопляного полотна в 1942 р. для Савенка Т. із с. Рудьки [1].

Важливою складовою частиною народного одягу був головний убір. В колекції представлений очіпок (Т-308) із с. Оташів, який виготовлений з синього ситцю, денце оздоблене дрібними складками, а обідок – тонкою смужкою тканини червоного кольору, що призібрана у складки [1].

Важливим елементом одягового комплексу були пояси та крайки (вузький пояс). У збірці представлений пояс (Т-273), виготовлений з вовняних ниток зеленого кольору, оздоблений вузькими смугами білого та фіолетового кольорів обабіч, на кінцях пояса є орнамент виконаний стебловим швом різнокольоровими нитками. Крайка (Т-278) ткани із вовняних ниток білого, червоного, зеленого, жовтого, зеленого кольорів. Композиція укладена із смуг різної товщини. Пояс та крайка були виготовлені в с. Нагірці [1].

Верхнім одягом була свита (катанка – місцева назва). В фондовій збірці зберігається три одиниці (Т-271, Т-272, Т-306). Виготовлені вони з білого домотканого сукна. Нижня частина свит розширена від лінії талії, завдяки підрізання спинки по лінії талії і вшиванню додаткових клинів (фалд). В даних зразках є 7 та 11 клинів, кожен з яких на лінії талії оздоблений шматочками кольорового сукна. Свити мають невеликий комір стійку. В одному зразку (Т-306) виріз шиї обшитий чорною тканиною. Свита (Т-271) була виготовлена в кінці ХІХ ст. в с. Нагірці для Макаренко Уляни Федорівни, коли вона збиралася виходити заміж. Зразок (Т-272) належав Романенко Веклі із с. Іловниця. Катанка (Т-306) виготовлена на початку ХХ ст. в с. Оташів, а передав її Шевченко Петро Панасович [1].

Аналізуючи зразки народного одягу Чорнобильського району із фондової колекції НІЕЗ «Переяслав» можна зробити висновок, що навіть ця незначна збірка дає уявлення про особливості даного одягу, які проявляються в крої, техніці пошиття, оздоблення, кольоровій гамі, локальних назвах певних видів одягу та є цінним етнографічним матеріалом.

Список використаних джерел:

1. Фонди Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Інвентарна група «Тканини» (шифр-Т). № 1.